

103559

1345

UNIVERSITETSBIBLIOTEKET

50 øre

Militært ^{OSLO}vanvidd

eller

civil fornuft

Det norske Arbeiderpartis Forlag

Militært vanvidd eller civil fornuft

En redegjørelse for Det
norske Arbeiderpartis
forslag om avskaffelse
av militærvesenet og
oprettelse av et civilt
grenseopsyn

Ved

Fr. Monsen

DET NORSKE ARBEIDERPARTIS FORLAG
TRYKT I ARBEIDERNES AKTIETRYKKERI

Hver gang det har vært spørsmål om endringer i forsvarsordningen i de senere år, har Det norske Arbeiderpartis stortingsrepresentanter i overensstemmelse med partiets program optatt forslag om avskaffelse av hele militærvesenet. Lignende forslag har også vært fremsatt under den årlige behandling av militærbudgettene. Det har etter forslagene vært overlatt til Regjeringen å fremkomme med forslag til de foranstaltninger som vilde bli nødvendige ved avskaffelsen av det militære forsvar. Vi har da bl. a. tenkt på det mulige grenseopsyn som måtte til. Men disse våre forslag har som bekjent ikke ført til noget, de er blitt blankt avvist i Stortinget.

I 1928 tok arbeiderregjeringen op spørsmålet om å få en allsidig utredning av hele avvebningsspørsmålet. Regjeringen fremsatte proposisjon om at der skulde opnevnes en kommisjon «til å utrede spørsmålet om avvikling av vårt militære forsvar (avvebning) og opprettelse av et ikke-militært opsyn til vakthold om landets grenser og vår folkerettslige stilling, så vel i fred som i tilfelle av vebnet konflikt mellem andre land, hvorved Norges interesser kan være truet». Etter Regjeringens fall blev dens proposisjon imidlertid trukket tilbake av Regjeringen Mowinckel. Den blev dog optatt som privat forslag i Stortinget, men blev ved behandlingen her forkastet med 84 mot 59 stemmer, idet samtlige borgerlige stemte mot forslaget.

Da den forsterkede militærkomité trådte sammen i høst for å behandle de fremlagte regjeringsforslag om ny forsvarsordning, var således partiets fraksjon i komitéen henvist til å ta fatt på egen hånd med utformingen av den fremtidige vaktordning. Komitéfraksjonen som bestod av *Fr. Monsen, B. Olsen-Hagen* og *Olav Sæter*, har da også uttrykkelig gjort oppmerksom på at dens forslag bare må betraktes som en skissemessig utformning av partiets standpunkt. I detaljene kan det ved en mere inngående behandling bli gjenstand for endringer og modifikasjoner. Men med hensyn til sakens kjerne — avskaffelsen av det militære forsvar og opprettelsen av et civilt grenseopsyn uten krigsmessige militære oppgaver — må forslaget fastholdes som et uttrykk for Det norske Arbeiderpartis prinsipielle syn i dette spørsmål.

Nedenfor gjengir vi forslagets konklusjon og hovedinnholdet av motiveringen. Det som er skåret bort, er vesentlig en del citater av de sakkyndige militæres og folkerettslærdes uttalelser. Likeså er av plasshensyn utelatt en del beregninger som danner grunnlaget for det opstilte budgett for vaktordningen.

Avvebningsforslagets konklusjon.

Militærvesenet avskaffes. Det opprettes et civilt grensepoliti, som også i fredstid kan gjøre nytte for sig.

Våre partifellers fraksjonsinnstilling i militærkomitéen konkluderer med følgende forslag til Stortinget:

I.

Hæren og marinen med administrative organer, skoler, land- og kystfestninger m. v., nedlegges.

Vernepliktsloven opheves.

Private væbnede organisasjoner oppløses, og deres våben overleveres til politiet.

II.

A.

Der opprettes en Kystvakt som har som opgave å føre opsyn på vårt sjøterritorium under krig mellem andre makter og herunder ivareta Norges interesser og hindre tilfeldige nøytralitetskrenkelser innenfor vår territorialgrense. Kystvakten skal utover dette opsyn ikke ha nogen krigsmessige opgaver. Overfor tilsiktede nøytralitetskrenkelser og direkte krigerske angrep mot kysten av andre staters militære stridskrefter skal Kystvakten ivareta de norske interesser ved å konsta-

tere det nøytralitetsbrudd som har funnet sted, og nedlegge protest, således at det inntrufne kan bli gjort til gjenstand for diplomatisk behandling og eventuelt avgjørelse ved voldgift. I fred skal Kystvaktens materiell og personell delta i ekspedisjoner til støtte for norsk næringsdrift i Ishavet, i fiskeriopsynet på kysten, sjøopmålingen, smuglerkontrollen og andre lignende gjøremål således som det ved lov blir bestemt.

B.

Der opprettes en Landvakt med den opgave å holde opsyn ved Norges landegrense under krig mellem andre makter. Den norske Landvakt skal hindre tilfeldige nøytralitetskrenkelser, herunder også våbensmugling, spionering o. l. Den skal stanse og avvebne inntrengende bander, overta vaktholdet over internerte styrker og disses materiell og i samarbeide med det regulære politi hindre kup av irregulære styrker.

Landvakten skal ikke innlate sig på krigshandlinger overfor direkte angrep på landet av andre makters organiserte styrker eller overfor tilsiktede nøytralitetskrenkelser fra disse. I slike tilfelle skal Landvakten forholde sig på samme måte som Kystvakten under punkt A bestemt.

C.

Regjeringen anmodes om å fremlegge forslag til lov om Kystvaktens og Landvaktens organisasjon, deres tjeneste som grenseopsyn under krig mellem andre makter og deres gjøremål i fred, i det vesentlige i overensstemmelse med punktene A og B og det som er anført i foranstående motiver.

III.

De av militærvesenets faste eiendommer og beholdninger m. v. som er nødvendige for den vaktordning som opprettes, går over til denne. Det øvrige går over til andre statsformål eller realiseres sammen med militærvesenets øvrige aktiver av lignende art.

De midler som kommer inn ved realisasjonen av de militære eiendommer m. v. sammen med de disponible fondsmidler staten rår over til militære formål, går inn i et fond hvis renteinntekter anvendes til dekning av utgiftene til kystvakten og landvakten.

De militære fabrikker, verfter, verksteder og laboratorier m. v. går over til andre statsformål eller avhendes eller avvikles.

De arbeidere, funksjonærer og andre tjenestemenn som ved militærvesenets avvikling blir overflødige, forbeholdes overgang til annen stilling i statens tjeneste eller ydes vartpenger efter de bestemmelser som til enhver tid gjelder efter tjenestemannsloven.

Av forslaget motivering.

Avveining eller eksistensforsvar?

Avrustningsspørsmålet står idag på dagsordenen i alle land. Det er et stadig sterkere krav fra folkene at de militære rustninger må stanses og hele det militære system avvikles. Dette system skaper en fiendtlig og farlig atmosfære mellom statene og øker fra dag til dag faren for en ny verdenskrig, en katastrofe som vil true hele den européiske civilisasjon. Folkeforbundet har i prinsippet anerkjent avrustningskra-

vet, iallfall som et diskusjonstema, og har som bekjent innbudt til en konferanse om spørsmålet på internasjonal basis. Men også spørsmålet om isolert nasjonal avrustning er i denne tid kommet i en annen stilling enn før og er i flere land tatt op som et sterkt krav i dagens aktuelle politikk. I Danmark er avrustningstanken som bekjent utformet i et regjeringsforslag om omdannelse av hær og flåte til et vaktkorps og en statsmarine til beskyttelse av Danmarks nøytralitet, men ellers uten egentlige krigsmessige oppgaver. I Sverige arbeider for tiden en kgl. kommisjon, sammensatt av representanter for alle politiske partier, med utformningen av en fremtidig svensk forsvarsordning. Denne kommisjons mandat omfatter også utredning av spørsmålet om avrustning, så vel på grunnlag av internasjonale overenskomster som i form av isolert nasjonal avrustning. Det er oplyst at kommisjonen har nedsatt et utvalg som skal bearbeide avrustningsspørsmålet og eventuelt fremkomme med forslag. Også i en rekke andre land er forslag om isolert nasjonal avrustning under forberedelse.

For Norge, som med hensyn til folkemengde og økonomisk makt er en av minste stater i Europa, skulde dette spørsmål lettere kunne løses enn i de fleste andre land. For de store stater er militarismen det avgjørende middel til undertrykkelse av andre svakere nasjoner. Den danner grunnlaget for stormaktenes økonomiske og politiske maktstilling og for den voldspolitikken hvormed de behersker verden og bestemmer nasjonenes skjebne idag. Stormaktenes produksjonsliv og hele økonomi er idag bygget på vold og herredømme over andre; men for de små stater står

maktspørsmålet ganske naturlig i en helt annen stilling. De kan i militarismen ikke se annet enn en stadig voksende fare, en trusel mot deres tilværelse som selvstendige stater. I kampen mot militarismen har derfor de små stater sin plass i forreste rekke; selvopholdelsesdriften tvinger dem til det.

De som mener at våre hjemlige norske forsvarsvenner er fornuftigere enn militaristene i andre land bør lese avløde kommanderende general *Holtfodts* bemerkninger til planen om nedsettelse av våre militærutgifter, offentliggjort i juni 1930. Hr. Holtfodt citerer her den svenske civile militarist professor Segerstedts uttalelse om den svenske ungdoms stilling til antimilitarismen: «Selv om det skulde briste, vil den foretrekke å gå til grunne og se sitt land ødelagt og sitt folk utryddet fremfor å bøie sig.» General Holtfodt fremholder at vi må «stille oss rygg mot rygg med svenskene», og han venter på den myndige røst som kan rope ut over hele Norge: «Skal vårt land gå til grunne, så går vi til grunne med det.» Man merker nok den lille omskriving, men sett sammen med det svenske citat er ordene tydelige nok. Våre såkalte forsvarsvenner er så gode militarister som nogen.

Under sitt landsmøte i november i år avviste *Norges Forsvarsforening* tanken om at vårt militærvesen bare skulde ha som oppgave å verne landets nøytralitet. En uttalelse om spørsmålet som blev vedtatt av landsmøtet, slutter således: «Norges Forsvarsforening og norske forsvarsvenners krav er: et forsvarssystem beregnet ikke bare på nøytralitetsvern, men først og fremst på *eksistensforsvar*.»

Et *eksistensforsvar* forutsetter imidlertid at vi uten hensyn til følgene for land og folk skal ta kampen op mot *ethvert* krigersk angrep på vårt land uten hensyn til overmakten. Fra våre naboland venter ingen noget krigersk angrep. Både med Sverige, Finnland og Danmark har vi avsluttet bindende altomfattende voldgiftstraktater. En krig mellem de nordiske folk burde i det hele være utenkelig. I agitasjonen for økning av militærbevillingene i vårt land spilte i sin tid «faren fra øst» en fremtredende rolle. Militaristene sørget for at de russiske sagfilere spøkte i folkefantasien i alle bygder. Imidlertid synes disse skremsler ikke å ha vært særlig vel begrunnet. For det første er det jo et faktum at Norge så langt historien går tilbake aldri har ført krig med Russland eller er blitt angrepet av dette land. Videre har sovjet-regjeringen offentliggjort de hemmelige dokumenter vedrørende det tsaristiske Russlands krigsplaner. Det fremgår ikke av disse dokumenter *noget* som tyder på at Russland hadde planer om erobringer og ekspansjon vestover mot vårt land.

Nu ser det ut som om denne agitasjon om «faren fra øst» skal tas op igjen. Både i foredrag og i avisartikler blir det fra et bestemt hold hevdet at vi må ruste av hensyn til Sovjet-Russland. Den gamle påstand at Russland har behov for en isfri havn ved Norskehavet er dog i høi grad antikvert. Russland har en isfri havn ved Murmansk. Dessuten står i fredstid alle havner til alle lands rådighet. For Russland vilde en sådan havn ved Norskehavet i tilfelle av *krig* bli et nokså tvilsomt gode. Man behøver bare i denne forbindelse å erindre den absolutte sperring som England

under verdenskrigen etablerte likeoverfor Tyskland. Et russisk angrep på Norge for å erobre en havn måtte dessuten ha som forutsetning at både Finnland og Sverige på forhånd var nedkjempet. Men dette vilde jo være ensbetydende med at man var midt oppe i en verdenskrig. Og kan man tenke sig det tilfelle at Finnland og Sverige er hærtatt av Sovjet-Russland, er det vel ingen som for alvor tror at det vesle Norge skulde kunne greie å slå Sovjet-Russland tilbake.

De som taler om at Norge kan komme til å føre krig, må da tenke på krig med en eller flere av de store makter, idet vi kunde tenkes å bli innblandet i den ene eller annen stormaktsgruppe. En sådan tanke må forutsette en alliansepolitikk som dog fra enhver side sett må betraktes som helt forkastelig og ulykkebringende for vårt land. Men enten vi skulde komme i krig med en stormakt alene eller som deltager i en gruppe av makter, er det klart at der vilde bli tale om så overmektige kampmidler mot vårt land, at vår skjebne vilde være beseglet i løpet av meget kort tid.

Vi skulde visstnok kunne regne med hjelp fra våre eventuelle allierte under en slik krigssituasjon. Om sådan hjelp uttaler general Holtfodt i det foran nevnte dokument at det gikk hele 20 dager før de engelske tropper kunde gripe inn i krigen på vestfronten i Frankrike, til tross for at alt var lagt omhyggelig til rette på forhånd, og generalen fortsetter:

«Tenker vi oss forholden i Norden, behøver man ikke være militær for å forstå at der i Nordens land — Danmark kanskje undtatt — vil kreves det flerdobbelte av 20 dager, før militær assistanse kan påregnes — iallfall til

lands. Her blir det ikke spørsmål om dager, men om måneder, hvori disse land må kunne klare sig selv og stå på egne ben.»

Hvilke maktmidler har vi så, når vi i flere måneder skal klare oss på egne ben?

Vårt militære forsvars verdi.

Mens andre stater har øket sine militærbevilgninger voldsomt etter verdenskrigen, har Norge av økonomiske grunner og som følge av et folkekrav om nedskjæring av disse utgifter vært nødt til å gå den motsatte vei.

Forsvarsordningen av 1911 svarte til et budgett på ca. 70 mill. kroner, og våre militærmyndigheter hevdet bestemt at *dette var det minste vi kunde greie oss med.*

Den civile Forsvarskommisjon av 1920 foreslo av økonomiske grunner denne økonomiske ramme for normalbudgettet innskrenket. Flertallet i Stortingets forsterkede militærkomité foreslo en økonomisk ramme på 50 mill. kroner for normalbudgettet, mens et mindretall foreslo 40 mill. kroner. De sakkyndige holdt på de 50 mill. kroner som den *aller laveste grense* som var forsvarlig.

Stortinget vedtok i 1927 et normalbudgett på 40 mill. kroner. Men *heller ikke dette beløp har det vært mulig å få plass for på statsbudgettet*, nøyaktig som arbeiderpartiet forutsa. Bevilgninger til øvelser og materiell har delvis måttet sløfes år etter år. Nu er det da spørsmål om en forsvarsordning innenfor en økonomisk ramme av 32—35 mill. kroner.

Disse tall viser tydeligere enn noget annet at vårt fattige land mangler økonomisk evne til å skaffe et militært forsvar som vi kan sette vår lit til. De røber også at der i årenes løp er kastet bort snesevis, ja hundrevis av millioner kroner til unyttige militære foranstaltninger. Bare siden verdenskrigen sluttet har disse unyttige bevilgninger slukt over 500 mill. kroner. Dette beløp svarer temmelig nøiaktig til omkostningsøverslaget for den siste jernbaneplan som for 500 mill. kroner vilde kunne forsyne hele landet med jernbaner. For et lignende beløp vilde vi ifølge den nye veiplan kunne utbygge hele landets veinett og kunne skaffe de forskjellige distrikter de nødvendige veiforbindelser som de idag må savne. Disse planer var utarbeidet av våre dyktigste ingeniører, men blev i den borgerlige presse likefrem betegnet som vanvidd. Jernbaneplanen vilde vi aldri få råd til å gjennomføre, blev det sagt, selv om vi brukte hundre år til det. Men til militærvesenet har vi altså hatt råd til på nogen få år å ofre slike svimlende beløp.

Hvilke militære maktmidler har vi så fått for alle disse millioner?

A. Hæren.

Vår hær mangler både materiell og øvelse. Etter forsvarsordningen av 1911 skulde hæren (infanteriet) ha 144 dagers øvelser ialt. I 1927 blev øvelsene nedsatt til 108 dager, i den nye plan foreslås 84 (eller 90) dager ialt. Da Stortingets militærkomité i 1927 foreslo *rekruttskolen* begrenset til 60 dager (mot de militæres krav om 72 dager) skrev nuværende general C.

Gulbranson en artikkel i «Morgenbladet» (nr. 199 for 1927), hvor han sterkt advarte mot en så kort rekruttskole som 60 dager og sluttet sin artikkel slik:

«Resultatet vil bli som en ved amerikanske befalsskoler under krigen tjenestgjørende fransk oberstløytnant skrev: det beste man kan vente av sådant befals førerevne er at det på nogenlunde anstendig vis fører sine folk til slakterbenken.

Det er denne slakterbenktaktikk det norske storting nu innbys til å knesette som norsk, på krigserfaringer basert krigskunst.

— — —
Like godt åpent å proklamere:

Norge har ikke råd — ikke *vilje* — til å gi sine sønner den utdanning moderne krig krever.»

Et par dager efter behandlet Stortinget spørsmålet og vedtok 60 dagers rekruttskole — slakterbenktaktikken.

Men heller ikke 60 dager er blitt gjennomført, tross den nye ordning. Stortinget har hvert år *etter* 1927 som *før* bare bevilget til 48 dagers rekruttskole.

Efter de erfaringer verdenskrigen bragte med hensyn til øvelsestidens lengde synes det dog ikke å være av avgjørende betydning enten øvelsestiden er 48, 60, 72 eller som nu foreslått 84 eller 90 dager. Det er under enhver omstendighet *for kort tid* til å gi soldatene den øvelse som under verdenskrigen blev betraktet som det minste minimum. General Holtfodt sier i sin utredning:

«Kommanderende General vil også bringe i erindring verdenskrigens erfaringer om at full

utdannelse for krig krever ca. 8 måneder (jfr. den civile Forsvarskommisjons innst. II, side 18).»

De nye regjeringsforslag.

Da det viste sig at heller ikke den innskrenkede forsvarsordning av 1927 kunde gjennomføres fordi Staten manglet pengemidler, gav venstreregjeringen som bekjent Kommanderende General og Kommanderende Admiral i opdrag å utrede en ny og billigere forsvarsordning i følgende 3 alternativer innenfor en ramme av 30 mill. kroner årlig:

- A. 18—20 mill. kroner til hæren, 10—12 mill. kroner til flåten.
- B. 15 mill. kroner til hæren, 15 mill. kroner til flåten.
- C. 10 mill. kroner til hæren, 20 mill. kroner til flåten.

General Holtfodt advarte bestemt imot alle tre alternativer, men uttalte videre:

«Såfremt våre statsmyndigheter mot mitt råd allikevel reduserer den nettop vedtatte hærordning av 1927, er etter min mening plan A den beste man militært sett kan få for en sum av omkring 20 mill. kroner. *Jeg vil imidlertid pointere at planen må sees som et hele, hvor man ikke kan løsrive de enkelte ledd og hvor spesielt øvelsesordningen basert på almindelig verneplikt er den viktigste del.*»

Om alternativ B og C uttaler general Holtfodt følgende:

«Foran er nevnt at der med et hærbudgett som ligger lavere enn 20 mill. kroner ikke kan — og ikke bør — organiseres et militært forsvær. Plan B og plan C forutsetter en årlig

bevilgning av 15 mill. kroner respektive 10 mill. kroner.

Hvis man for dette beløp forsøker å organisere en hær, kommer man nemlig snart til den overbevisning, at den hær eller hæravdeling man kan reise og øve for dette beløp, alene vilde tjene til å *kaste det norske folk blår i øinene og inngi folket den illusjon, at Norge var beskyttet av et militært forsvær.*»¹

Enda tydeligere falt uttalelsene fra Holtfodts etterfølger som Kommanderende General og chef for generalstabens *Bauk* om en forsvarsordning til 32 mill. kroner. Han uttaler at den

«ikke ved mobilisering vil gi oss noen hær, men *en del løst sammensatte mindre avdelinger av tvilsom kvalitet.* Det er blendverk å innbilde sig at man ut av disse elementer kan mobilisere divisjoner som straks kan sendes mot en øvet motstander. Jeg finner det å være min embedsplikt som Kommanderende General å fremholde dette. Jeg ønsker ikke ved å forholde mig taus å bli skyldig i *et folkebedrag som kan bli en katastrofe for landet.*»

Efter det som her er anført må det være ganske klart at den nye forsvarsordning som nu foreslås, vil gi oss en hær uten verdi som forsvær for landet. De fremlagte forslag er i virkeligheten klare vidnesbyrd om at vi *ikke har økonomisk evne til å skaffe oss et eksistensforsvær.*

Som et våben i den herskende kapitalistklasses hånd og som et middel til å slå ned arbeiderklassens kamp for bedre livsvilkår har dog det norske militær

¹ Fremhevet av oss.

vesen like til det siste vist sig effektivt nok. Forsåvidt kan det være riktig at kapitalistklassen anser det som sitt eksistensforsvar. — Vi skal ikke her regne op den lange liste over tilfelle hvor militærmakten har vært anvendt på kapitalens side i kampen mellom arbeide og kapital, men nøie oss med å henvise til de utførlige opplysninger herom som finnes i mindretallets sær-votum i St. innst. 2 — 1927.

Den eneste utadvendte oppgave hæren vil kunne fylle, er å delta i nøytralitetsvakten, om det skulde komme til krig i nærheten av våre grenser; men som nøytralitetsvakt faller hæren for dyr. Den oppgave kan løses på en langt enklere og billigere måte.

Men å oprettholde en hær som ikke duger, er ikke bare for kostbart, det innebærer en virkelig fare for vår eksistens, kanskje den eneste fare som truer oss. Det fremgår klart og tydelig av eksempler fra verdenskrigen både for vårt eget og andre lands vedkommende.

Om *Sverige* heter det således i de erindringer som er utgitt av den amerikanske minister i Stockholm under krigen, mr. Nelson-Morris i hans bok «Minnen»:

«Da Sverige kan stille 5—600 000 utmerkede soldater, blev det ivrig eftersøkt som alliert av begge de krigførende maktgrupper.»

Her har ministeren uten videre avslørt det faktum, at Sveriges rustninger i *virkeligheten* var en fare for nøytraliteten istedenfor et vern.

På den annen side vilde *Norges* stilling ha blitt meget farlig dersom de svenske aktivister hadde oppnådd hvad de tilstrekte, nemlig å få trukket Sverige

inn i krigen på Tysklands side. Våre interesser gikk jo ikke sydover mot Tyskland i samme grad som Sveriges, men vestover. Det ligger da nær å anta at Norge efter den stilling maktene inntok under verdenskrigen, vilde blitt tvunget inn i krigen *med Sverige som motstander*, fordi vår hær på omkring 150 000 mann i ryggen på Sverige iallfall vilde være i stand til å binde en betydelig del av den svenske hær. Vi svevet således i virkeligheten i den største fare for å bli tvunget inn i en broderkrig på den skandinaviske halvø ene og alene fordi vi hadde en hær.

Danmark var like efter krigsutbruddet på nippet til å bli trukket inn i krig. En del av den danske hær blev overensstemmende med sin oppgave mobilisert som nøytralitetsvern langs grensen mot Tyskland. I denne mobilisering så Tyskland en fiendtlig handling fra Danmark. Freden hang i en tråd; men faren drev over bl. a. fordi den danske regjering minsket mobileringen.

Ifølge dr. Wilhelm Keilhau skulde de alliertes sendemenn i Oslo 6 august 1914 ha tilbudt Norge militær støtte om det blev angrepet av Tyskland; men utenriksminister Ihlen skulde da ha opplyst dem om at Tyskland allerede hadde lovet å respektere Norges nøytralitet. En svensk forfatter som omtaler denne episode, finner det påfallende at Danmark ikke på samme måte blev fristet til å vike av fra nøytralitetens vei. Forklaringen synes å ligge, sier han, i forståelsen av at Danmark hverken hadde lyst eller evne til å delta i nogen felles aksjon. På denne måten skulde Danmarks militære svakhet og uvilje mot å delta i krigen også i dette tilfelle likefrem ha vært det til nytte.

De nye kjemiske og tekniske krigsmidler gjør det nødvendigere enn nogensinne å søke å fjerne muligheten for å bli trukket inn i en kommende krig.

Fremstående militære sakkyndige hevder at de nye krigsmidler som er skapt gjennom de seneste års krigstekniske oppfinnelser, vil revolusjonere hele krigsførselen. Luftvåbenet har i stor utstrekning ophevet muligheten av å stanse fiendtlige angrep ved landegrensen, da ingen slik grense kan oprettholdes i luften. De kjemiske og tekniske krigsmidler som inngår i luftkrigen, giftgass, brannbomber og sprengbomber, vil etter sin natur gjøre det umulig å skjelne mellom den civile og den militære del av befolkningen.

Muligheten for forsvar overfor luftangrep har vært gjenstand for meget omfattende undersøkelser gjennom en rekke stort anlagte luftmanøvrer så vel i Europa som i Amerika. I et slikt fingert luftangrep på London deltok 156 dagbombemaskiner og 60 nattbombe-maskiner på angriperens side, mens forsvareren rådde over 12 jagereskadrer med i alt 136 fly og dessuten hele det faste antiluftskyts med dets lytteposter, lyskastere og høitskytende kanoner. Som resultat av manøvrene blev det fastslått av de militære sakkyndige at London ikke lot sig forsvare mot et nattlig luftangrep.

Et lignende resultat gav luftmanøvrene over Paris, New-York, Lyon og en rekke andre byer. Etter manøvrene over Lyon i august 1930 holdtes en konferanse av franske officerer under ledelse av general *Serrigny*, og ifølge meddelelser i pressen konstaterte konferansen at luftforsvaret var utilstrekkelig til effektivt å beskytte byen mot et luftangrep i større stil. Dess-

uten, at man i tilfelle av et alvorlig angrep måtte rømme byen for størstedelen av dens befolkning.

Den eneste form for forsvar mot slike luftangrep måtte etter kyndige militæres mening være å gjengjelde med lignende angrep på fiendens egne byer. Det er da også oplyst at England like før verdenskrigens avslutning hadde planlagt et luftangrep på Berlin for gjennom ødeleggelse av fiendens hovedstad å fremtvinge en avgjørelse, og ganske sikkert vilde englenderne ha søkt å rettfærdige dette uhyggelige foretagende med en henvisning til tyskernes spredte luftangrep på London tidligere.

Hvilken beskyttelse vil vårt fattigslige norske militærstell kunne yde overfor disse moderne krigsmidler? Er det nogen som helst grunn til å tro at vi, som bare rår over en liten brøkdel av de nødvendige forsvarsmidler, skulde være heldigere stillet enn de militære stormakter i denne henseende?

Vårt lands beliggenhet utenfor krigsoperasjonenes alfarvei gjør det i sig selv lite sannsynlig at vi vil bli trukket inn i en krig, hvis vi ikke selv er tåpelige nok til å påkalle krigsfaren ved å holde et militært forsvar som det under visse kombinasjoner kunde være fristende for den ene maktgruppe å kaste i ryggen på den andre — således som det virkelig var mulighet for i 1916 og som det er pekt på foran. Noget lokkende erobningsobjekt kan vårt karrige land ikke være for nogen stat. Her er hverken kull, olje eller særlig lønnende malmforekomster eller andre av de naturrikdommer som storfinansien gjerne er ute efter. Og skulde vi ha verdier som kunde friste utlandet, har det vist sig at de kan erobres ved pengenes hjelp, som

det i stor utstrekning er gjort med vår fossekraft og industri. Og gjaldt det å bringe landet til underkastelse, kunde jo også dette gjennomføres uten de store omkostninger som en krig medfører, bare ved å avskjære våre tilførsler og sulte oss ut. Det var ut-sultningsblokaden som til slutt knekket Tyskland og avgjorde verdenskrigen til de allierte makters fordel.

I Stortingets holdning til de militære bevilgninger ligger jo også i virkeligheten at Stortinget har tatt avgjørende hensyn til de momenter som her er nevnt. Som dette foran er påvist for hærens vedkommende, vil det også klart fremgå av en gjennomgåelse av marinens utvikling i de siste 20 år. Også marinen har fått sin oppgave bestemt som et ledd i et *eksistens-forsvar*, til og med med *offensive* formål (angrep på fiendtlig kyst), men er i praksis blitt redusert til en samling småfartøier, akkurat passelig til en nøytralitetsvakt, som riktignok har vært dyrere enn nødvendig. Man har herunder tildels beholdt de store ord, men har heldigvis måttet nøie sig med de små kanoner.

B. Marinen.

Den flåteplan som blev vedtatt av Stortinget i 1912 vilde skape en sterk flåte som bl. a. skulde være i stand til å hindre en blokade og «utføre partielle offensivstøt mot fiendtlig kyst». Som minimum skulde flåten bestå av 8 panserskib, 6 jagere, 40 torpedabåter, 12 undervannsbåter og diverse mindre fartøier.

Dette flåteprogram er *aldri blitt gjennomført*.

Den næste formulering av flåtens oppgaver skriver sig fra 1922, da Admiralstaben med tilslutning av Forsvarsdepartementet fremla en utredning for den civile

Forsvarskommisjon. Fremdeles var en av oppgavene å hindre blokade og en annen «å angripe fiendtlig kyst og handel når anledning gis» — det skulde altså fremdeles være en krigsmarine med *offensive oppgaver*. Flåten skulde bestå av et noget annet materiell, adskillig billigere enn flåten av 1912. Denne siste beregnedes etter prisforholdene i 1923 til et samlet kostende av 291.5 mill. kroner eller *14.5 mill. kroner årlig til nybygging*. Det nye flåteforslag vilde koste 189.6 millioner i anskaffelse, eller ca. *9.5 mill. kroner årlig til nybygging*.

Den civile forsvarskommisjon la hovedvekten på nøytralitetsvernet og strøk punktet om angrep på fiendtlig kyst. Den foreslo et flåtemateriell som i alt vilde koste 95.6 mill. kroner og med en *nybyggingsbevilgning på ca. 5 mill. kroner årlig*. Dette nybyggingsbeløp blev vedtatt av Stortinget i 1927.

Også denne ordning blev for dyr. Derfor kom St. prp. nr. 57—1931 som foreslar et *nybyggingsbudgett på 3.5 mill. kroner årlig*. Dette beløp blev så i St. prp. 66—1931 øket til *4.25 mil. kroner* som årlig nybyggingsbevilgning.

— — —

Slik har både marinens oppgaver og bevilgningene til bygging av nye krigsskib skrumpet inn efter hvert i de siste 20 år. Det eneste som oprettholdes uforandret, er fiksjonen om at vi har en krigsmarine til forsvar for landets frihet og selvstendighet.

Regjeringens nye flåteforslag.

Før regjeringen Mowinckel fremla sitt forslag om en billigere forsvarsordning, var det også forelagt marinens myndigheter til uttalelse om følgende 3 alternativer for marinens samlede budgett:

Alt. I: 20 mill. kroner.

« II: 10—12 mill. kroner.

« III: 15 mill. kroner.

Kommanderende Admiral *Berglund* anbefaler Alt. I (20 mill.) som et tilfredsstillende *grunnlag*, men føier til at der dessuten vil kreves *ekstraordinære bevilgninger* da det ellers vil bli en periode av 20 års svakhetstilstand før marinen får den styrke som er forslagets mål.

Om alternativ III (15 mill. kr.) skriver admiral *Berglund*:

«Kommanderende Admirals mening om en *krigsmarine*, basert på et så snaut budgett, er gitt med uttalelsen om alt. I. Det må være innlysende, at en ordning som er så vidt brukbar ikke kan bli tilfredsstillende når budgettet forminskes med 25 pct. med den følge at materiellet må reduseres med nær en tredjedel. Kommanderende Admiral vil derfor innskrenke sig til *bestemt å fraråde vedtagelsen av dette alternativ.*»

Den nye Kommanderende Admiral *Jak. v. d. Lippe* uttaler at 20 millioners alternativet er det eneste brukbare. Men som admiralstabschef uttaler han i tilslutning til admiral *Berglund*:

«Det er imidlertid det vesentlige forbehold å ta at den utbygningsperiode — 20 år —

hvormed der er regnet, er for lang, når *hensyn tas til vårt nuværende fartøismaterielle forfatning*. Som det fremgår av oversikten over dette materiell er de fleste av våre fartøier, deriblandt våre artilleriskib, nu så foreldet, at de er modne for utrangering. Uten ekstraordinære bevilgninger vil man derfor vanskelig komme op på et rimelig nivå med hensyn til fartøienes effektivitet og antall. Et budgett på 20 mill. kroner vil med andre ord være tilstrekkelig til å *vedlikeholde* en marine som allerede har fartøier av rimelig alder, men det er ikke mulig samtidig og innen en rimelig tid å *bygge op* marinen praktisk talt fra grunnen av.»

Om alt. III (15 mill. kroner) uttaler admiralstaben at

«budgettet er for snaut, når det gjelder både *opbygning* og *vedlikehold* av en krigsmarine av rimelige dimensjoner.»

Efter disse sakkyndige uttalelser fra de ansvarlige faglige myndigheter fremla så Regjeringen St. med. nr. 23 — 1930 og siden St. prp. nr. 57 — 1931 med forslag om et marinebudgett på 15 mill. kroner, — det alternativ som Kommanderende Admiral bestemt frarådet under henvisning til at 20 mill. kroner + ekstraordinære bevilgninger var det minste som trengtes.

Enda er i disse 15 millioner innbefattet 1.25 mill. kroner til kystartilleriet som før har ligget under hæren. Det egentlige marinebudgett foreslås således med 13.75 mill. kroner, som i Regjeringen Kolstads proposisjon (St. prp. 66) forhøies til 14.5 mill. kroner.

Begge disse regjeringsforslag til marinebudgett ligger således endog *under det beløp* som av Kommanderende Admiral er betegnet som *helt utilstrekkelig til å løse krigsmessige opgaver*.

Efter således å ha påvist at vi ikke makter å skaffe oss en hær og en flåte som kan utrette noget i en krig til forsvar for landets eksistens, slutter våre partifeller dette avsnitt:

Tilbake står da

1. å inngå allianse med fremmede makter, slik at vi i tilfelle av krig skulde få hjelp eller
2. å erklære rent ut, at *Norge ikke vil føre krig med fremmede makter*, men at vi vil hevde vår nøytralitet så langt som det er stemmende med norske interesser og mulig med de midler vi rår over.

Om alliansepolitikken er det tilstrekkelig å hen-
vise til det som er sagt foran. En slik alliansepolitikk kan minst av alt være betryggende for landets eksistens.

Vi har i virkeligheten ikke noget valg. Vår linje er gitt: *Norge kan ikke og vil ikke føre krig*.

Landets økonomiske stilling.

Våre partifeller henviser til den fremstilling av de økonomiske forhold i landet som blev gitt av arbeiderfraksjonen i den forsterkede militærkomité i 1927 og fortsetter:

Det er nok å føie til at siden 1927 og siden ifjor da disse proposisjoner fremkom, har landets økonomiske stilling stadig *forverret sig*. Og den almindelige me-

ning er den, at bunnen for nedgangen ennå ikke er nådd.

Den økonomiske krise har rast som en farsot over landet i en lang årrekke og har skapt ruiner og ødeleggelse over alt. Til å begynne med var krisen av nasjonal karakter og skyldtes vesentlig de herskende borgerpartiers evneløshet og mangel på forutseenhet. I så måte er det nok å peke på borgerflertallets «paripolitikk» som påførte store deler av vårt land tap og ødeleggelse. Idag da parikronen er ødelagt, erkjenner de fleste at den har vært en ulykke for landet.

Så kom som toppmålet på ulykkene den av arbeidsgiverne etablerte storlockout samtidig som virkningene av hele verdenskrisen for alvor begynte å melde sig i vårt land. Norge var for ikke mange årene siden et relativt velstillet land med en befolkning som holdt på å arbeide sig frem til selvhjulpenhet. Idag er landet på god vei til å bli en nasjon av betlere.

Erhvervslivet arbeider under meget vanskelige vilkår. Særlig er det mørke utsikter for eksporten. England, Tyskland, Frankrike og en rekke andre land har vedtatt restriksjoner og tollpålegg som snart umuliggjør den internasjonale handel. Disse vanskeligheter rammer selve livsnerven i vårt økonomiske liv og avspeiler sig tydelig i *arbeidsløsheten*.

Statens inspektorat for arbeidsformidlingen meddeler at anslagstallet for samlet ledighet i riket varierte i 1930 fra 37 000 à 38 000 i januar—februar til ca. 20 000 i juli i stigende utover høsten til 40 500 i november og henved 45 000 i desember. Året 1931 begynte med anslagstallet 47 000 i januar og 48 000 i februar og mars med gradvis nedgang til 33 700 i juli og ny

stigning til 52 500 i november. Dette er de offisielle tall, men en kan trygt gå ut fra at de virkelige tall er betydelig større.

Under slike forhold er det gitt at den bunnløse gjeld landet er nedsyltet i, virker dobbelt knugende. Verst er det i skogdistriktene hvor krisen nu har vart i ca. 10 år. Tusenvis av småbrukerhjem er blitt solgt ved tvangsauksjon, en mengde gårdbrukere og skogeiere har mistet sine ettegårder. Et tydelig bevis for hvor fortvilet stillingen er i mange av våre fylker er den bevegelse som har opstått under navn av «Bygdefolkets krisehjelp». Bevegelsen rekrutteres i første rekke fra tidligere konservative og samfundsbevarende kretser — folk som før har levd på livets solside. Disse folk ser nu sin eksistens truet og kommer med krav som blev kalt samfundsnedbrytende dengang arbeiderpartiene for seks-syv år siden fremkom med dem.

Over alt, i skogdistriktene, i jordbruksdistriktene og i fiskeridistriktene er det nøden og håpløsheten som råder.

Efter å ha konstatert statens og kommunenes fortvilede finansielle stilling, peker innstillingen på de store skatterestanser og fattigutgiftene. Disse har i de siste år utgjort henimot fjerdeparten av landkommunenes ordinære utgifter i gjennomsnitt for hele landet. I enkelte strøk av landet er femtedelen av befolkningen henvist til å leve av fattigkassen.

Det er mot denne dystre bakgrunn man må se det faktum at vårt land hvert år kaster bort 40 å 50 mill. kroner til militærvesenet. Og mot samme bakgrunn må også spørsmålet om en nyorientering i militærspørsmålet sees.

Våre traktatmessige forpliktelser.

Det er reist den innvending mot nedleggelsen av det militære forsvar at det skulde være stridende mot de forpliktelser vi har påtatt oss i henhold til Haagkonvensjonene av 1907 og våre plikter som medlem av Folkeforbundet.

5. og 13. Haagerkonvensjon av 1907 inneholder de bestemmelser om nøytrale staters plikter og rettigheter som det her siktes til. 5. konvensjon til lands og 13. konvensjon til sjøs.

En nøytral makt er, *i forhold til de midler, som den råder over*, pliktig til å utøve det fornødne opsyn for å hindre enhver krenkelse av de der nevnte bestemmelser på sitt territorium.

Om plikten til å anvende makt overfor nøytralitetskrenkelser og rekkevidden av denne plikt, uttaler professor dr. *Frede Castberg* sig i sin «Uttalelse angående folkerettens stilling til spørsmålet om nedleggelse av det militære forsvar», trykt i bilag 1 til St. med. nr. 23—1930.

Efter en grundig drøftelse kommer professor Castberg til det resultat at den nøytrale stats plikt til å hindre nøytralitetskrenkelser ikke kan rekke lenger enn til anvendelse av de maktmidler *som den faktisk råder over i det øieblikk nøytralitetskrenkelsen finner sted*. Det kan ikke bli tale om hvilke maktmidler en stat efter sin økonomiske evne *burde* eller *kunde* ha. Professoren skriver herom videre:

«En annen regel vilde være ytterst farlig fra de nøytrale staters synspunkt. Skulde den nøytrale stat være folkerettslig forpliktet til å holde et nøytralitetsforsvar på høide med hvad den økonomisk kunde makte, vilde den være i høi grad utsatt for tvist med de krigførende om hvor vidt dens nøytralitetsplikt i denne henseende rekker. Hvad den nøytrale stat i denne henseende *kan* makte, beror på en vurdering, som hos den nøytrale og de krigførende nok kan falle høist forskjellig ut.

I hvad der her er sagt, ligger *ikke* at en stat kan opfylle sine nøytralitetsplikter uten å besitte noget som helst middel til å sette sig til motverge mot en nøytralitetskrenkelse. Men der er jo en uendelighet av grader i statenes evne til å tilbakevise nøytralitetskrenkelser, og da ingen gjeldende folkerettsregler inneholder bestemte krav vedrørende størrelsen av statenes maktmidler, må statene i så henseende ha meget stor frihet. Når det gjelder hevdelsen av landterritoriets nøytralitet, kan man av et lite land neppe kreve maktmidler til å tilbakevise et regulært angrep av en annen stats militærmakt. Det må være tilstrekkelig, at den nøytrale stat har evne til med makt å gjennomføre en desarmering og internering av en mindre troppestyrke, som måtte ha overskredet den nøytrale stats landegrense. Forsåvidt angår hevdelsen av sjøterritoriets nøytralitet kan der neppe kreves mere enn at den nøytrale stat fører et i det store og hele effektivt opsyn, og at den, når det gjelder mindre krigsfartøier, med makt kan gjennomføre internering og lignende foranstaltninger overensstemmende med 13. Haagkonvensjons bestemmelser.

Nogen maktanvendelse overfor fiendtlige krigsskib som med hensyn til militærstyrke kan sammenlignes med en større troppeavdeling til lands, kan den nøytrale stat ikke være forpliktet til. Og under ingen omstendighet kan den nøytrale stat ha nogen folkerettslig plikt til å skride til krig for å verge sin nøytralitet. (Jfr. dog Axel Møller i Ugeskrift for Retsvæsen 1910 B.s 140.) En plikt til å gå til krig kan ikke staten antas å ha uten klar og utvetydig hjemmel i en folkerettsregel. En slik hjemmel finner man hverken i Haagkonvensjonens bestemmelser eller annetsteds.»

Om *ikke-militære vaktavdelingers folkerettslige* stilling hevder professor Gjelsvik at et civilt vern bare kan gjøre motstand mot og angrep på civile, og at mot militær kan bare militær benyttes. En civil grensevakt som med våben gjorde motstand mot en inntrengende militæravdeling, vilde bli betraktet som franktirører som uten videre kunde henrettes efter de gjeldende krigslover.

Professor Castberg og andre folkerettsjurister hevder derimot at et civilt vaktkorps vilde få den samme rettsstilling som efter de internasjonale regler er tillagt militære avdelinger, hvis det civile korps innrettes slik at det fyldestgjør bestemmelsene i Haagkonvensjon 4, art. 1.

«De krav som krigsreglementet her stiller til dem som skal anerkjennes som kombattanter,» skriver hr. Castberg, «går i hovedsaken ut på at kombattantene skal stå under ansvarlig ledelse, bære sine våben åpent og i det hele gi til kjenne sin karakter av kombattanter,

samt rette sig efter den gjeldende krigsrett. Hvis et lands befolkning spontant griper til våben for å verge sig mot angrep, er efter reglementets artikkel 2 for øvrig kravene ennå mindre stramme.

Det må være klart at et civilt ordensvern som med våben motsetter sig en fremmed stats krigshandlinger, fullt ut fyller kravene efter reglementets artikkel 1. Og enhver mulig tvil vil iallfall kunne ryddes til side ved at regjeringen offisielt notifiserer den fremmede makt, at ordensvernet (nøitralitetsvernet) er å betrakte som landets krigsmakt.»

Folkeretten har imidlertid vært gjenstand for en sterk utvikling siden Haagkonvensjonens dager, og hertil har opprettelsen av Folkeforbundet bidratt meget. Enkelte av de nyere folkerettslærde hevder endog at Folkeforbundspakten ophever retten til nøitralitet for de stater som står tilsluttet forbundet. Om dette spørsmål gjengav vår fraksjon i den forsterkede militærkomité i 1927 en rekke uttalelser bl. a. av generalsekretær dr. *Chr. L. Lange*, *Robert Cecil* m. fl. — og til disse uttalelser henvises.

Spørsmålet har av Kommanderende General vært forelagt professorene *Gjelsvik* og *Castberg* og generalens juridiske rådgiver, overrettsdommer *Andersen*. Professor *Gjelsviks* opfatning går ut på at en stat som er medlem av Folkeforbundet ikke efter reglene kan gjøre sitt militære vesen om til et civilt, men han gjør dog den bemerkning, at de øvrige forbundsstater neppe vilde motsette sig det, om en medlemsstat frivillig nedla sitt militære forsvar. Professor *Castberg* og en rekke andre folkerettsautoriteter hevder at forbunds-

pakten ikke er til hinder for en slik fullstendig avrustning. Overrettsdommer *Andersen* uttaler derefter i sin embedsmessige uttalelse til Kommanderende General som sin mening:

«Jeg må efter dette anta, at der av hensyn til Norges stilling som medlem av Folkenes Forbund neppe vil være noget til hinder for, at dets militære forsvar ombyttes med et civilt vaktkorps.

Å inngå på nogen drøftelse av hvorvidt Norge ved eventuell avskaffelse av sitt militære forsvar skulde forspille sin garantirett efter folkeforbundspaktens artikkel 10 må være upåkrevet, all den stund det efter den antagne forståelse av pakten ikke eksisterer nogen forpliktelse for nogen av forbundets medlemmer til med veibnet makt å bistå nogen av de andre. Nogen rett til å kreve sådan bistand har landet efter denne forståelse heller ikke nu. De økonomiske og dermed likestilte tvangsmidler som landet ifølge pakten er forpliktet til å anvende og har rett til å bli bistått med, har formentlig ikke sådan sammenheng med militære maktmidler, at plikten til å anvende dem eller retten til å kreve dem anvendt er avhengig av et militært forsvar.

Av hensyn til folkeforbundspakten skulde der så vidt skjønnes efter dette ikke forandriges nogen annen forføining i mellemfolkelig henseende, om Norge ombytter sitt militære forsvar med et ikke militært vern, enn den at de øvrige medlemmer av forbundet underrettes derom.»

De forpliktelser vårt land har gått inn på ved Haagerkonvensjonene av 1907, skulde således ikke være til hinder for en overgang fra et militært forsvar til en civil vaktordning. Heller ikke vårt medlemsskap i Folkeforbundet skulde stå hindrende i veien. Dette siste skulde være så meget naturligere som forbundets hovedopgave er å oprettholde freden og minske de militære rustninger.

I denne forbindelse er det også naturlig å legge vekt på at en rekke stater som faktisk er avvebnet, står som medlemmer av Folkeforbundet.

Når nærværende mindretall ut fra de synsmåter som er gjort gjeldende i det foregående, vil foreslå at det militære forsvar avskaffes og erstattes med et civilt politimessig grenseopsyn, ligger ikke deri at vi mener at vårt land uten videre skal innrette sig efter den for tiden herskende opfatning av landets forpliktelser efter de gamle konvensjoner eller efter folkeforbundspakten. Vi føler det som en stor styrke at vi har en rekke fremstående folkerettsjurister på vår side, men vi er også opmerksom på at folkeretten på disse områder er under en sterk utvikling som i betydelig grad bestemmes av folkenes krav om en minsking av militærmaktens innflytelse på statenes politikk.

Efter vår mening må den fremtidige vaktordning bygge helt ut på norsk opfatning av norske interesser og forpliktelser og da bygges op med utgangspunkt i følgende kjensgjerninger:

at det både materielt og kulturelt er et livsbehov for det norske folk å bli holdt utenfor enhver fremtidig krig,

at vi mangler økonomisk evne til å holde et krigs-

beredt militærforsvar som kan være sterkt nok til å sikre vår eksistens som et fritt folk, og

at de norske interesser blev ivaretatt på en helt ut betryggende måte under 4½ års verdenskrig, vesentlig gjennom den opsynstjeneste marinen utførte med sine småfartøier.

Ved nedleggelsen av det militære forsvar vil Forsvarsdepartementet bli overflødig og kan opheves. Den foreslåtte vaktordning forutsettes lagt direkte under statsministeren eller Finans- og Tolldepartementet. Det organiseres med et styre felles for Kystvakten og Landvakten og med en direktør som chef.

Det er en selvfølge at avskaffelsen av militærvesenet må ledsages av en øieblikkelig oppløsning av alle private beveggede organisasjoner. Der eksisterer flere av den slags borgerlige organisasjoner i landet, mens arbeiderklassen står helt ubevegnet. De skremser, som særlig under forrige års stortingsvalg blev brukt overfor velgerfolket, at Det norske Arbeiderparti hadde organisert beveggede røde garder, savnet ethvert grunnlag i virkeligheten. De hvilte på en bevisst forvrengning av den beslutning som blev fattet på partiets landsmøte om opprettelse av arbeiderværn. Denne beslutning var *betinget*. Den bygget på det faktum at der bestod militært organiserte beveggede «hvitegarder», bl. a. Samfundsvernet, med fascistisk innstilte officerer som ledere og med den opgave å føre væbnet kamp mot arbeiderklassen. Landsmøtets beslutning lød derfor: «Så lenge den herskende klasse oprettholder militærvesenet og de hvite garder, dannes arbeiderværn som forsvarsorganer.» Denne beslutning kan

av redelige mennesker ikke leses anderledes enn at Arbeiderpartiet ønsker å undgå opprettelsen av arbeidervern, hvis de farlige gardar som står på den annen side, blir oppløst. Når vi i nærværende innstilling foreslår at disse vebnede organisasjoner oppløses og forbydes, er det et uttrykk for det samme ønske.

Ved avskaffelsen av hær og flåte vil de nuværende militære verksteder måtte gå over til andre statsformål eller annen civil drift. Det er forutsetningen at en eventuell avvikling her skjer så hensynsfullt som mulig overfor det personale av arbeidere, funksjonærer og andre tjenestemenn som berøres herav. Dette har også fått sitt uttrykk i vår konklusjon. Som det fremgår av det opstilte budgettutkast, forutsettes det f. eks. at Hortens Verft vil få adskillig arbeide for kystvakten. Verksted for flyveavdelingen må også beholdes. For øvrig vil det vesentlig bli å gå over til civil drift.

De midler som kommer inn ved realisasjonen av de militære eiendommer og de militære fondsmidler som blir frigjort ved militærvesenets avskaffelse, forutsettes å inngå i et felles fond for Kystvakten og Landvakten til dekning helt eller delvis av deres utgifter. (Verdien av disse eiendommer og fondsmidler er av forsvarsdepartementet anslått til ialt ca. 117 mill. kroner.) En del av de nuværende øvelsesplasser, skolebygninger og kaserner m. v. vil kunne gå over til bruk for de mannskapsskoler som trenges.

Vi har under arbeidet med Kystvaktens og Landvaktens organisasjon gjort forsøk på å finne gode norske civile betegnelser på de forskjellige grader av befal, men har måttet opgi det, da vi har savnet den

nødvendige kyndighet og dessuten ikke har hatt tid til å gå så meget i detalj. Vi har derfor i den skisserte ordning for lettvinthets skyld beholdt de betegnelser som på det nærmeste svarer til vedkommende befalsstillinger.

Under behandlingen av de rent organisasjonstekniske sider ved forslaget har fraksjonen hatt sakkyn-dig assistanse, for Kystvaktens vedkommende av marinekaptein *E. A. Steen* i Admiralstabens og marinekaptein, overrettssakfører *Olaf Kullmann*, og for Landvaktens vedkommende av major i Generalstabens *Otto Ruge*.

Den norske Kystvakt.

Den norske Kystvakts opgave må under en krig mellem andre makter bare bli å vareta *almindelige nøytralitets- og traktatforpliktelser* vesentlig gjennom bevoktnings- og inspeksjonstjeneste. I *fred* vil kystvakten også gjøre nytte for sig ved deltagelse i ekspedisjoner i ishavet og fiskeriopsyn på den norske kyst. Det vil dessuten også kunne brukes til opmåling og i fyr- og merkevesents tjeneste og til assistanse for toll-etaten i kampen mot smugleruvesenet.

Til forståelse av Kystvaktens betydning for Norges nøytralitet i tilfelle av krig mellem fremmede makter skal her gis en kort fremstilling av den norske marines virksomhet under verdenskrigen.

Ved krigens utbrudd i 1914 lot de krigførende makter forespørre hos den norske regjering om landet vilde overholde sine nøytralitetsforpliktelser overensstemmende med Haagerkonvensjonene. Som følge herav

utstedte den norske regjering en erklæring om at Norge vilde forholde sig nøytral og strengt hevde sin nøytralitet like overfor alle krigførende i henholdt til de 18 desember 1912 gitte nøytralitetsbestemmelser. Under disse omstendigheter lå den vesentlige fare for vår nøytralitet på kysten (idet Sverige også hadde erklært sig nøytralt). Eftersom forholdene utviklet sig og det blev klart at de krigførende ønsket å respektere vår nøytralitet, avtok sannsynligheten for *tilsiktet* nøytralitetsbrudd, og nøytralitetsvernets virksomhet blev derved forlagt ut til vår territorialgrense, hvor de *tilfeldige* nøytralitetsbrudd kunde fryktes. Her blev det alene marinens sak å optrø og på vår lange kyst hindre de krigførende i folkerettsstridig å benytte vårt territorium. Nøytralitetsvernet blev anordnet med de mindre fartøier i ytre linje som alltid måtte være klar til å gripe inn, mens de større fartøier i almindelighet lå stille som bevoktningslinjens støtte i påkommende tilfelle.

Bevoktnings- og patruljetjenesten har derfor under hele verdenskrigen for den vesentligste del hvilt på de mindre fartøier, torpedofartøier og bevoktningsfartøier (leiede private fartøier).

Marinens virksomhet kom særlig til å bestå i å utføre følgende nøytralitetsoppgaver:

1. Bevoktning av sjøterritoriet mot nøytralitetskrenkelser.
2. Konvoiering av handelsfartøier over åpne havstyk-ker.
3. Fisking av miner.
4. Opsyn med de krigførendes handelsfartøier og deres last.
5. Inspeksjon av bevegde handelsfartøier.

6. Kystopsyn (inspeksjon av egne handelsfartøier), samarbeide med toll- og politimyndighetene.
7. Bergningshjelp til skadelidte handelsfartøier.
8. Fiskeriopsyn.
9. Undersøkelser vedkommende spionasje.
10. Hjelp til egen skibsfart og vår kystbefolkning.
11. Utlegning av minefelt på sjøterritoriet vest av Karmøyen.

I denne forbindelse vil vi peke på de opplysninger som er fremkommet etter verdenskrigen om vårt lands stilling til de krigførende makter.

Det er ingen hemmelighet, at Norge besluttet å legge miner innenfor Utsira på norsk sjøterritorium som direkte fortsettelse av det britiske minefelt.

Norge blev tvunget til å bøie sig for den ene av de krigførende makter.

På den annen side viser de sørgelige torpederinger av fredelige norske handelsfartøier, at vårt land måtte tåle en lang rekke *krenkelser av vår nøytralitet* uten å ha makt til å hindre dem. Det kostet 1178 krigsforliste norske sjømenn livet, likesom 829 skib av handelsflåten på tilsammen 1 239 283 brutto reg.-tonn blev ødelagt.

De nøytralitetsbrudd som de krigførende begikk overfor oss *ved den norske kyst*, må alle karakteriseres som *tilfeldige*. Den vaktstyrke vi stillet, viste sig tilstrekkelig for formålet og blev helt ut respektert av de krigførende.

Følgende tall fra marinens nøytralitetsvakt under krigen har sin interesse for belysning av nøytralitetsvernets karakter:

1. Der forefalt 64 tilfelle av nøytralitetskrenkelser på norsk sjøterritorium,

2. der fant sted 385 praininger av krigførende krigsfartøier,
3. der innkom 17 fartøier på norsk territorium med krigførende makts militær eller prisemannskap.
4. Antall av ankommende og avgåtte fartøier i «konvoi» var: 6 655.
5. Der blev foretatt 1 457 inspeksjoner av 462 bevegende handelsfartøier.
6. Der blev fisket op og uskadeliggjort 5 723 drivende miner av 14 forskjellige typer.
7. Der blev fisket op 222 lik.
8. Hjelp til skibsfarten og kystbefolkningen blev ydet i 101 tilfelle.

Det som gjorde det mulig for vår lille og svake marine å løse disse oppgaver under den årelange nøytralitetsvakt, var selvsagt ikke dens militær verdi.

Herom uttalte marinekaptin *Olaf Kullmann* i et foredrag ifjor høst:

«Det var ikke flåtens gode tilstand som en krigsmarine som berget oss den gang. Den var som sådan i en miserabel forfatning, da som nu. Og det kan neppe menes alvorlig, når det har vært reklamert med at Norge i så måte veide så meget at det berget oss fra krigen. Nei, det faktiske forhold er at det var det effektive vaktopsyn, eller om man vil vaktmarinen med fremherskende sjøpolitimessig preg som greide å utføre sin oppgave til fredsstillende. Punktum.»

Av Marinens fartøimateriell var det de 42 små torpedobåter som sammen med de ca. 40 leiede bevokningsbåter besørget det egentlige vakthold på kysten.

Med dette materiell som utgangspunkt bør derfor *Den norske Kystvakt* bygges op.

Kystvaktens fartøismateriell.

Efter de erfaringer som det er henvist til ovenfor, vil Kystvakten måtte opsettes med forholdsvis små fartøier med stor fart. Av hensyn til sjødyktigheten bør de være noget større enn de torpedobåter som gjorde tjeneste under nøytralitetsvakten og farten bør være større. Til gjengjeld vil kystvakten kunne utføre den samme bevokningstjeneste med et mindre antall fartøier. En type på 300 tonns med 25 knops fart skulde efter sakkyndiges uttalelser være det mest hensiktsmessige.

Armering på torpedobåtene: To 76 mm.s kanoner og to torpedoutskytningsrør. De øvrige bevokningsfartøier 1 kanon.

Opsyns- og ekspedisjonsskibet «Fridtjof Nansen» bør inngå i Kystvakten. Likeså bør der bygges et par båter av en litt større trålertype som kan gå inn i fiskeopsynstjenesten. Hertil under mobilisering omkring 40 leide bevokningsfartøier (som under nøytralitetsvakten).

Kystvaktens fartøimateriell vil da utgjøre:

18 bevoknings- og torpedofartøier (samme type) à 300 tonn med 25 knops fart.

1 ekspedisjons- og opsynsskib («Fridtjof Nansen»).

2 mindre fiskeriopsynsskib (trålertype).

Omkring 40 leide fartøier.

Kystvaktens rekruttering.

Ved full mobiliseringsopsetning trenges av personell 1 050 menige (herav 286 fyrbøtere), 168 dekksoffiserer (herav 122 tjenestepliktige), 123 maskinoffiserer

(herav 80 tjenestepliktige) og 51 håndverkere. Hertil kommer betjening ved Kystvaktens utkiksstasjoner.

Den nuværende Marinens Kystutkik bibeholdes med 81 utkiksstasjoner med en besetning ved mobilisering av 4 mann pr. stasjon, altså 324 mann som engageres blandt kystboerne i stasjonens nærhet. I fred engageres 1 formann pr. stasjon som lønnes med kr. 150.00 pr. år, tilsammen kr. 12 150.00. Hertil kommer vedlikehold og nyanskaffelser, så den samlede utgift blir kr. 20 000.00 pr. år.

Kystvaktens mannskaper får en helt fri utdanning på 2-årige skoler med forpliktelse til å stå i Kystvaktens manntall som tjenestepliktig et visst antall år og for en fast mindre årlig godtgjørelse (se Landvakten, skoler). Skoletypen avpasses etter kystbefolkningens behov. Her er fortrinsvis tenkt på maskinistiskoler, elementært tekniske skoler og skoler som gir fiskerbefolkningen navigasjons- og motorkyndighet.

Flere av de allerede eksisterende skoler vil kunne gå over til mannskapsskoler for Kystvakten. Det sier sig selv at skolene må fordeles på distriktene på hensiktsmessig måte.

Hvert skoleår avsluttes med et 3 måneders togt. Det første året ombord er elevene nærmest rekrutter. Det andre året gjør de tjeneste som de nuværende kvartermestere (signalmenn, radiotelegrafister, skyttere, styrmenn). Undervisning på mannskapsskolene: almindelig fag, vakttenestens fag, spesialfag (navigasjons-, maskinist-, radiofag).

Antall elever: 75 matroser, 30 fyrbøtere. Elevene skal i det vesentlige ha en efter loven påbudt fartstid og være innen en fastsatt laveste og høyeste alder. Ele-

ver fra skoleskibene er fortrinsberettiget til optagelse under ellers like vilkår. Mannskapsskolenes elever skal efter avsluttet skole under ellers like vilkår og efter å ha erhvervet de nødvendige betingelser være fortrinsberettiget til optagelse på befalskolen.

Kystvaktens befalskole.

ordnes i sine hovedtrekk på lignende måte som den nuværende sjøkrigsskole, hvor både faste og vernepliktige dekksofficerer og maskinofficerer får sin utdanning. Skolen blir 3-årig og felles for Kystvakten og Landvakten med nødvendig linjedeling. Elevtall i kystvaktlinjen 12 i hver klasse, derav 8 på dekkslinjen og 4 på maskinlinjen. Optagelsesfordringer: styrmannseksamen med nødvendig fartstid på dekkslinjen, tilsvarende på maskinlinjen. Skolen gir skippereksamen og har fyldig undervisning i sprog og nødvendig folkerett. Avgangseksamen gis verdi som artium med hensyn til adgang til universitets- eller høiskolestudium.

Efter bestått eksamen ansettes en del som fast befal, de øvrige går over i tjenestepliktig stilling på grunnlag av kontrakt og med en fast, mindre godtgjørelse pr. år. Fast befal gis adgang til videre utdanning ved høiskoler eller universitet i den utstrekning det skulde vise sig nødvendig.

Normalbudgett for Kystvakten.

Styre og fast personell	kr.	700 000.00
Skoler (lønn til elever m. v. + undervisning og stipendier)	«	500 000.00
Tokter og øvelser (inkl. flyvning)	«	500 000.00

Nybygging kr. 1 275 000.00 + kr.	
100 000.00	« 1 375 000.00
Anskaffelse av forskjellig materiell og våben	« 150 000.00
Vedlikehold av fartøier og forråd... ..	« 750 000.00
Stasjoner (vedlikehold av bygninger) anslagsvis	« 150 000.00
Til lønn for tjenestepiktig mannskap og befal (kr. 200.00 årlig i 5 år) anslagsvis	« 150 000.00
Sykeforpleining	« 50 000.00
Andre kystvaktformål (kfr. nuværende marinebudget) anslagsvis	« 200 000.00

Samlet budgettsum kr. 4 525 000.00

som avrundes til kr. 4 500 000.00

Landvakten.

Den skal være et fast *organisert grensepoliti* med en centralisert opbygning og med oppgave å forsterke den almindelig politisikring av grensene i krigstid og hindre *tilfeldige* nøytralitetskrenkelser.

Den skal også hindre våbensmugling, spionering o. l. på norsk territorium.

Den skal kunne overta vaktholdet under internering av krigførende styrker.

Endelig skal den stanse og avvebne inntrengende bander og i samarbeide med politiet hindre kupp av irregulære styrker.

Den skal *ikke innlate sig på krigshandlinger* overfor direkte angrep mot landet eller overfor *tilsiktede* nøytralitetskrenkelser som blir iverksatt med andre makters organiserte militærstyrker.

Rekruttering og utdanning.

Landvakten skal bestå av *frivillige* som påtar sig en kontraktmessig forpliktelse til å stå til disposisjon i et visst antall år og herunder delta i Landvaktens øvelser. Lengden av den kontraktmessige tjenestetid er foreløbig antydnet til 15 år, skoletiden medregnet.

Til gjengjeld for denne kontraktmessige forpliktelse får mannskapene en *skoleutdanning* som de kan ha nytte av i det praktiske liv. Denne skoleutdanning skal være en praktisk fagutdanning beregnet for småbrukere, fiskere, motormenn og lavere tekniske stillinger. I fagkretsen inngår noen håndverksmessig opplæring med sikte på husflid.

Skolene blir 2-årige.

Efter avsluttet 2-årig skole deltar vaktmennene i 3 ukers *repetisjonsøvelser* hvert 3. år i den resterende tjenestetid.

Vaktmennene skal ha en fast mindre *årslønn* (kr. 200.00) og dessuten *daglønn* når de er kalt til tjeneste under repetisjonsøvelsene. I omkostningsoverslaget er regnet med en daglønn av kr. 5.00 pr. dag + uniform og underhold. Hver tjenstedag i repetisjonsøvelsene kommer da på ca. kr. 10.00.

Hertil kommer reisegodtgjørelse til og fra øvelsene.

Som *reservemannskap* kan, om nødvendig, tas ut det nødvendige antall ved *loddtrekning* mellom alle 20-årige

og fullt tjenestedyktige menne innen bestemte distrikter (grensedistrikter eller distrikter nærmest omkring vedkommende kretsavdelingers skolested).

Dette reservemannskap gjennomgår 3 måneders utdanning ved vedkommende vaktsskole og står derefter til disposisjon når Landvakten tjenestgjør som nøytralitetsvakt.

Landvaktens styrke.

Landvaktens mobiliseringsstyrke — uten reservemannskap — skal være ca. 2 500 mann. Med reserve 5 000 mann.

Når man regner med det erfaringsmessige svinn i de eldre årsklasser og den vanlige procent (20 pct.) ikke disponibel ved mobilisering, kan man da regne at der årlig må utdannes 300 mann.

Fredsstyrken i de 2-årige skoler blir da 600 mann.

Hvis man finner det nødvendig å utskrive reservemannskap for å øke mobiliseringsstyrken, kan utskrivningen eksempelvis beregnes således:

En utskrivningsstyrke på 600 mann årlig vil med 6 års tjenesteplikt gi en disponibel styrke ved mobilisering på ca. 2 500 mann.

Landvaktens samlede mobiliseringsstyrke, reservemannskapet medregnet blir da ca. 5 000 mann.

Landvaktens organisasjon.

Landvakten og Kystvakten med flyveavdelinger får en felles *centralledelse*.

Landvakten er forutsatt vesentlig rekruttert fra grensedistriktene, mens Kystvakten blir rekruttert vesentlig fra kyststrøkene.

Landvaktene organiseres i 8 *vaktkretser*, hver med sin skoleavdeling.

Ved *mobilisering* får hver av de 8 kretsavdelinger en styrke på vel 300 fullt utdannede vaktmenn (2 500/8). Med denne styrke kan hver kretsavdeling sette op stab og 3 kompanier à 100 mann. Hvert kompani deles i 4 vakttropper, derav 1 mitraljøsetropp.

Landvaktens samlede styrke blir da ved mobilisering

8 kretsstaber

24 kompanier

ca. 2 500 befal og menige vaktmenn.

Ved innkallelse av reservemannskap kan styrken i tilfelle bringes op til ca. 5 000 mann. I så fall opsettes troppene og kompaniene med dobbelt styrke.

Antall befal.

Antall *fast ansatt befal* i fred er vesentlig beregnet for tjenesten ved centralledelsen og skolene. Hver skole får ca. 75 elever fordelt på 2 klasser.

Ved fastsettelsen av antall befal ved hver skole er regnet med at kretsavdelingens chef samtidig er skolechef og at skolens befal deltar i undervisningen og samtidig besørger kontrollen med de eldre årsklasser og utdannelsen i repetisjonsøvelsene. Hvis der skal utskrives og utdannes særskilt reservemannskap, forutsettes at skolens befal også greier dette.

Det samlede fast ansatte befal blir da:

Ved centralledelsen 5.

Ved 8 vaktkretser 48

I alt 53

Ved mobilisering kan den samlede befalsstyrke settes slik:

Avdelingschefer	9
Kapteiner	38
Løitnanter	122
Sersjanter	104

I alt 273,

hvorav de 220 blir reservebefal. Hertil kommer bl .a. læger.

Befalsutdannelsen.

Regner man med at reservebefalet, som utgjør hovedmassen, gjennemsnittlig står like lenge i tjenesten som de menige vaktmenn, må utdannes ca. 30 befal årlig.

Befalets oppgaver blir ganske vanskelig med de oppgaver landvakten skal løse — en blanding av polititjeneste, militærtjeneste og en viss diplomatisk virksomhet.

Iallfall kompanichefer og høiere chefer må derfor være vel utdannet, med språkkunnskaper og innsikt i folkerett, foruten den fagkunnskap de må ha i sin spesielle tjeneste.

For troppchefer og annet underordnet befal blir tjenesten enklere, omtrent som vanlig militærtjeneste.

Befalsutdannelsen kan da — eksempelvis — ordnes slik:

Flinke uteksaminerte elever fra vakt skolene får stipendium ti å lære språk (middelskoleeksamen). Deretter kan de etter optagelsesprøve gjennomgå en 1-årig

befalsskole og blir derefter *reservebefal* med en liten årslønn og med årlig tjenesteplikt i 3—4 uker.

På befalsskolene kan også optas andre som består optagelsesprøven og som har gjort 2 års tjeneste som menig ved Landvakten.

Landvaktens fastlønte befal forutsettes rekruttert blandt det vernepliktige befal. Det får sin videre utdanning ved en 3-årig *befalsskole*, som blir felles for *Kystvakten* og *Landvakten*.

For Landvakten må gjennemsnittlig utdannes 3—4 fastlønte befalingsmenn pr. år. Nytt kursus kan antagelig begynnes hvert 3. år.

Flyveavdeling.

Flyveavdelingen skal omfatte i alt ca. 40—50 fly.

Antagelig må det kunne forutsettes at det også i vårt land vil utvikle sig en privat eller halvoffentlig lufttrafikk i kommunikasjonens og andre samfunnsmessige formåls tjeneste, således at en del av de flyvemaskiner som blir nødvendige under vaktholdet, kan leies eller rekvireres fra private. Her er dog regnet med at utgiftene til anskaffelser, vedlikehold og drift av en flyveavdeling vil utgjørt omkring 1 million kroner som belastes vaktordningen med noget over halvparten på Kystvakten og noget mindre på Landvakten.

Normalbudgett for Landvakten.

Faste lønninger ved centralledelsen og kretsavdelingen	staber	kr. 190.000.00
Lønninger til reservebefalet	«	175 000.00
Utgifter til skolene	«	1 800 000.00

Utgifter til flyveavdelingen	kr.	550 000.00
—«— befalsutdannelsen	«	170 000.00
—«— repetisjonsøvelsene	«	175 000.00
—«— materiell og diverse	«	300 000.00

Hovedsum kr. 3 310 000.00

som avrundes til kr. 3 500 000.00

*

Samlet årlig budgettutgift for Kystvakten og Landvakten med flyveavdelinger skulde altså bli:

Kystvakten	4.5 mill. kr.
Landvakten	3.5 —

Samlet budgettsum 8 mill. kr.

På statsbudgett kan imidlertid en hel avvikling av militærvesenet ikke skje med ett slag. I en lang årrekke vil de såkalte overgangsutgifter, vesentlig lønninger til de overflødiggjorte tjenestemenn, bli stående på statsbudgett, og disse utgifter som allerede nu utgjør 5.6 mill. kroner, vil selvsagt stige meget sterkt ved hel avvikling.

For å gjøre det mulig å få ned disse overgangsutgifter har vi fremsatt forslag om en anmodning til Regjeringen om å fremkomme med forslag til endringer i de gjeldende bestemmelser, bl. a. om officerenes ansettelsesvilkår.

En fullstendig avvikling av disse overgangsutgifter vil ta 20 å 25 år efter de nugjeldende bestemmelser.
